

Så fik vi sat tal på timeglasset!

"Timeglasset" som illustration på, hvordan forskningsmidler bliver uddelt, var et resultat af DFiR's projekt om "Viden i verdensklasse" fra 2016. Timeglasset illustrerer blandt andet, at midler til dansk forskning er blevet koncentreret i færre, men større bevillinger. Disse store bevillinger er i tiltagende omfang gået til excellentere forskere, der af bevillingen ansætter ph.d.-studerende og postdocs til at indgå i bevillingsmodtagernes projekt.

Nu har CFA (Center for Forskningsanalyse ved AU) og Tænk tanken DEA undersøgt dette fænomen yderligere. I en dugfrisk rapport fra DEA "Koncentration af konkurrenceudsatte forskningsmidler" er omfanget af denne koncentration opgjort. Tak for det! DFiR konstaterer, at forskningsmidlerne i dag i højere grad er koncentreret på meget få forskere, og færre end DFiR havde troet.

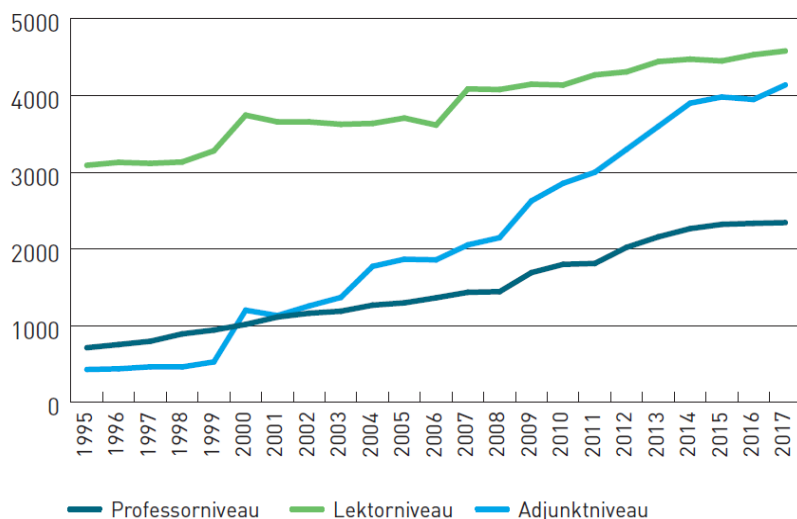
DEA og CFA har fundet frem til, at de mest succesfulde 20 pct. af bevillingsmodtagerne tegner sig for omkring 75 pct. af den samlede bevillingssum. CFA og DEA har yderligere sammenholdt disse 20 pct. med en samlet bestand af forskere over perioden; altså også de forskere, der ikke har modtaget bevillinger. Opgjort på den måde modtager de 20 pct. mest succesfulde forskere i Danmark 90 pct. af de konkurrenceudsatte forskningsmidler, der indgår i analysen. Og det er store summer, der samler sig om få forskningsledere. De top 100 forskere, der har modtaget flest konkurrenceudsatte midler, har en gennemsnitlig bevillingssum på 90 mio. kr. i perioden 2004 – 2016.

Forskerstaben på universiteterne er ændret

Koncentrationen af forskningsmidler hos topforskere, der ansætter ph.d.-studerende og postdocs, har fået et sådant omfang, at det kan aflæses i sammensætningen af forskerstabene på universiteterne.

Hvor universitetsansatte i slut 1990'erne hovedsageligt var lektorer, er situationen anderledes i dag. Professorbestanden er steget relativt mere end lektorbestanden og særligt postdocbestanden er vokset nærmest eksplosivt. Figur 6 er fra DFiR's rapport om "Karrierer i forskningen" illustrerer denne udvikling. Postdocs og adjunkter betegnes "adjunkt-niveau".

Figur 6: Antal ansatte på danske universiteter fordelt på professor-, lektor- og adjunktniveau i perioden 1995-2017

Gør det noget?

Spørgsmålet er, om det gør noget, at vi i Danmark i meget høj grad koncentrerer eksterne forskningsbevillinger på få og de samme fremragende forskere. Det korte svar er "ja – det gør det". Udfordringen ligger imidlertid ikke i, at der bliver givet store bevillinger til dygtige, internationalt anerkendte forskere i Danmark, som bedriver fremragende forskning og samler dygtige forskergrupper omkring sig. Det er godt! Successen i dansk forskning er blandt andet baseret på udviklingen af store såkaldte excellencebevillinger, der blev startet med etableringen af Danmarks Grundforskningsfond i 1992.

Men når så mange af midlerne kanaliseres i store bevillinger, mangler der virkemidler og penge til at understøtte excellence på andre måder.

I dag har vi en gruppe af fremragende forskningsledere på højt internationalt niveau. De har erfaring, CV, anerkendelse mv. til at fastholde en placering i verdenseliten. Men for at topforskere kan tiltrække de rigtig store forskningsbevillinger, skal de tidligere have dokumenteret høj kvalitet og erfaring med at håndtere selvstændige forskningspenge, forskningsledelse, veldokumenteret impact mv. Når alle midlerne går til eksisterende topforskere, er der ingen midler til vækstlaget, så forskerne her kan opnå tilstrækkelig erfaring til at blive næste generation af danske internationale topforskere. Vi saver så at sige grenen over, vi sidder på.

Bevillingstyper og virkemidler kan understøtte forskellige hensyn. I et velfungerende forskningssystem er det vigtigt, at der findes en flerhed af virkemidler. En artikel i tidsskriftet "Nature" har for nyligt forholdt sig til den internationale tendens med, at forskerteams og forskningsbevillinger til stadighed bliver større. Artiklens forfattere påpeger, at store forskningsgrupper- og bevillinger understøtter den videnskabelige udvikling, mens mindre bevillinger kan understøtte nybrud og paradigmeskifte. Der er behov for begge dele.

Vi har i Danmark vænnet os til, at store bevillinger betyder excellence. Og mindre bevillinger

betyder åbenbart ikke excellence. Det er ærgerligt. Excellencebegrebet burde ikke knyttes til en bevillings størrelse. Man kan sagtens udmønte større bevillinger til middelmådighed. Og små bevillinger kan godt understøtte excellence. Der er behov for en mere nuanceret forståelse af, hvad "gode" bevillinger er, og at der i et velfungerende forskningssystem skal være et mix af virkemidler, der kan understøtte kvalitet flere steder i systemet.

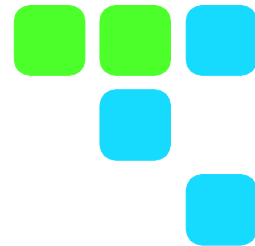
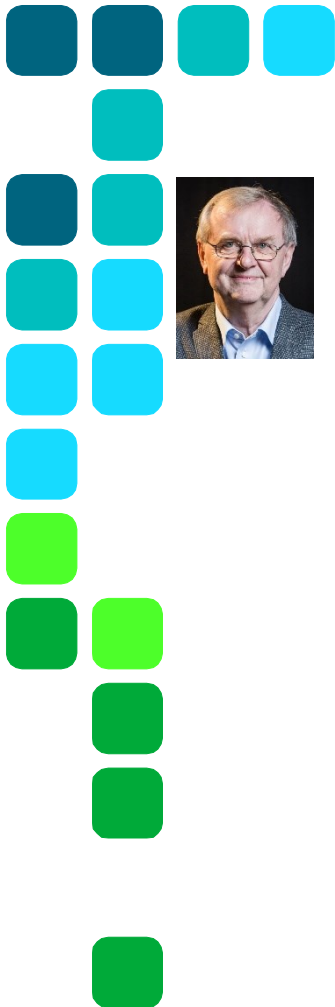
Den tiltagende koncentration af forskningsmidler får betydning for bredden i dansk forskning, herunder blandt andet hvilke forskere, vi får i fremtiden. Af de store bevillinger uddannes og trænes mange ph.d'er og postdocs. Det er positivt, at disse uddannes i nogle af de bedste forskningsmiljøer i Danmark. Men inden for de områder, hvor der ikke er store forskningsbevillinger, bliver der ikke uddannet mange ph.d'er eller trænet så mange postdocs. Vi vil fremover mangle forskere uddannet og trænet inden for visse områder, ligesom situationen influerer på kvalitet og udbud af den forskningsbaseret uddannelse.

Konsekvenser af ændrede finansieringsmønstre og strømme af dansk forskning ligger DFIR på sinde. I det kommende år vil DFIR adressere nogle af de langsigtede effekter af ændrede finansieringsstrømme og former, herunder også den langsigtede betydning af, at forskningsmidlerne er blevet koncentreret på få excellente forskningsledere.

Læs mere

- DEA, *Koncentration af Konkurrenceudsatte forskningsmidler* (2019)
- DFIR, *Viden i Verdensklasse* (2016)
- DFIR, *Karrierer i Forskningen* (2019)
- Letter in Nature, "Large teams develop and small teams disrupt science and technology". (13-2-2019)

For yderligere information kontakt:

Formand
Jens Oddershede
Telefon +45 40401097
Mail: jod@sdu.dk